

הגמ' אומרת שצריך לקנח את הסכין בשפת המזרק. ההבנה הפשוטה היא שהקינוח הוא באחורי המזרק, כך שדם הסכין ישאר בחוץ (רש"י ותוס'). הטעם לקינוח במזרק דווקא, מפני קדושת הדם (מקדש דוד), ויש אומרים שאף רצוי שדם זה ישפך לים כשיריים (רדב"ז; 'חידושים וביאורים' לשיטתו הנ"ל). אפשר שלדעת הרמב"ם הקינוח הוא לתוך המזרק, כדי שדם הסכין יתקבל ויזרק על המזבח.

בכלי קיבול, וממילא אסור שכל שאר הדם שבצואר הבהמה יעבור למזרק דרך הסכין, וכן אסור שהדם שעל הסכין יטפטף למזרק (רש"י ותוס'). ויש אומרים שהדם פסול מפני שהוא דם העור (עזרת כהנים). לדעה אחרת אין בדם הסכין פסול, אלא שדרך הקבלה לכתחילה היא שהדם יגיע ישירות מהקרן למזרק ('חידושים וביאורים' בדעת הרמב"ם). גם לדעה שדם הסכין פסול, החובה להגביהו היא מדרבנן (ק"ן אורה), ואם טפטף למזרק – מותר לזרוק את הדם (אחרונים).

## מערכה ס. הכנסת הורידים למזרק (כה,א-ב)

תוך כלי, כלומר, האויר שמעל הכלי. כך גם יתפרש לדעתו המשפט "צריך שיראו אויר כלי", שכן ה'ראייה' פירושה – להיות בתוך המקום שאותו צריך לראות, ו'אויר כלי', לדעת רש"י, הוא האויר שמעל לכלי. זהו מובנו של המושג "אויר כלי" לדעת רש"י בכלל הסוגיה להלן (עיין ד"ה עד שלא הגיע, אויר שאין סופו לנוח, מים שבתוכה, זאת אומרת; וראה במערכה הבאה)<sup>2</sup>.

רש"י מנמק את הדין, "דנהוי [שטמ"ק: דלתחזין] קבלה מהפר שפיר", כלומר, שכך מתקיים הדין "דם מהפר יקבלנו" באופן טוב יותר, שניכר שהקבלה ישירות מן הפר. בכך מוסבר יותר קשר העניינים בסוגיה, שדין זה מובא מיד לאחר דברי שמואל שיש להגביה את הסכין, כדי שהדם יגיע ישירות מן הפר לכלי.

**שיטת הרמב"ם: הורידים בכלי עצמו, כדי לקבל את כל הדם**

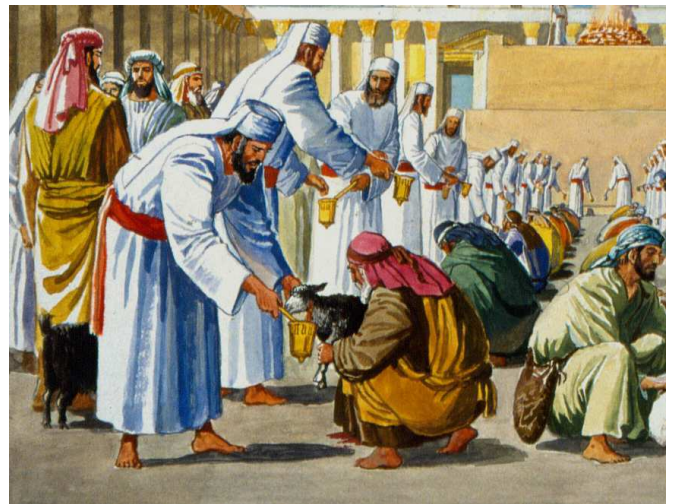
הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות ד,ח) פוסק: "וכל הזבחים... צריך להתכוון לקבל כל הדם, כיצד הוא עושה? אוחז הסימנים בידו ומוציא הסימנים והורידין לתוך המזרק ושוחט שניים או רוב שניים כדי שיתקבל הדם כולו בכלי". נראה שהנימוק "כדי שיתקבל הדם כולו" מוסב על הוצאת הסימנים והורידים למזרק (שהרי שחיטת שניים או רוב שניים חיונית מבחינת הלכות השחיטה, ואף בבהמת חולין). כך גם מפורש בפירוש המשנה (זבחים ב,א): "וסדר שחיטת הקדשים... שיאחזו את הצואר ויוציא את הסימנים ואת הורידין ויבליטם עד שיהיו באויר המזרק וישחוט כדי שיהא הדם כולו בכלי, והוא אמרם צריך שיתן ורידין לתוך הכלי"<sup>3</sup>.

האויר שמעל לכלי. וכיו"ב בזבחים צב,ב, לגבי דם חטאת העוף העובר מעל בגד, נאמר: "דהא אפסיל לה באויר כלי". יתכן שיש להבדיל בין סוגי הכלים: בכלי שיש לו חלל ודפנות - 'אויר כלי' הוא החלל שבתוכו; ואילו בכלי שאין לו דפנות - 'אויר כלי' הוא האויר שמעליו, ואם כנים הדברים, הרי שהלשון כאן נוחה יותר להתפרש על החלל שבתוך הכלי, כשיטת הרמב"ם להלן.

3. בדומה לכך נאמר גם בספר האשכול (מהד' אוירבך, הל' שחיטה סי' י): "והכין איתא פרק כל הפסולים השוחט צריך שיקבל כל דמו של פר, כיצד עושה? אוחז הסימנים בידו ומוציא עם הורידין לתוך המזרק". אולם, הדמיון הרב ללשון הרמב"ם הנ"ל מלמד שזוהי תוספת מאוחרת לספר האשכול, אשר נפטר בשנת ד'תקט"ט, לפני כתיבת המשנה תורה לרמב"ם (ובמהדו' אלבק משפט זה חסר).

**שחיטת** הקדשים שונה משחיטת חולין, בכך שמלבד חיתוך שני ה'סימנים', הקנה והוושט, צריך לחתוך גם את הורידים, עורקי הדם שבצואר ליד הקנה והוושט, כדי לקבל את הדם (חולין כט,א, בדברי רב פפא). בגמ' כאן נאמר על כך: "אמר רב ירמיה בר אבא: צריך שיתן ורידין לתוך הכלי. איתמר נמי, אמר רב אסי אמר ר' יוחנן: ורידין צריך שיראו אויר כלי". יש לברר מהו בדיוק הדין האמור כאן, ומה טעמו.

**שיטת רש"י: הורידים מעל הכלי, כדי לקבל ישירות מהפר**  
רש"י (ד"ה צריך) כותב, ש"האי 'תוך' לאו דווקא, דהא לא אפשר [להכניס את הורידים ממש לכלי], אלא על אוירו של



קבלת הדם לשיטת רש"י: הורידים מעל הכלי, כדי לקיים את הדין שהקבלה תהיה ישירות מן הפר.

1. ואין לטעות ולפרש שה'ראיה' היא העמידה מחוץ לאויר הכלי וראייתו מבחוץ. כיו"ב מצאנו (ברכות לה,ב): "אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית", דהיינו "שיכניסנו לביתו" (רמב"ם הל' מעשר ד,א), כמוכח מהמשך המשפט: "שנאמר בערתי הקדש מן הבית". וכן (מכות יט,ב): "מעשר שני מאימתי חייבין עליו? משראה פני החומה", והיינו שהכניסו לפנים מהחומה, ע"ש בגמ'.

2. בלשון 'אויר כלי' מצאנו משמעויות שונות: פעמים רבות מופיע בדברי חז"ל המושג 'אויר כלי חסר', לעניין טומאתו, והכוונה לתוכו דווקא, ככתוב בתורה (ויקרא יא,לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא", ועיין כלים פ"ב מ"ח ופ"ד מ"ג. וכן בקידושין כד,ב: "תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושבירו". לאידך גיסא, בפסחים מח,ב מצינו: "טבלא שאין לה לבזבזין מהו? תוך כלי בעינן והא ליכא, או דילמא אויר כלי בעינן והא איכא", הרי שאויר כלי הוא

ליה מזרק – אי אתה מודה במזרק שאי אפשר לו בלא זינוק?“, ופירש רש"י (ד"ה אי) שהגמ' מוכיחה ש'אוויר שסופו לנוח' נחשב כמונח, מכך שקבלת הדם כשרה כשהדם מקלח למזרק, "ואי אוויר שסופו לנוח לאו כמונח דמי – נמצא כשהוא יורד לכלי – מן האוויר הוא בא ולא מן הפר, והתורה אמרה דם מהפר יקבלנו". הן מלשון רש"י "והתורה אמרה", והן מעצם ההשוואה בין הדברים, משמע שאם הדם בדרכו מהפר למזרק עבר דרך האוויר שאינו מעל לכלי – הקבלה פסולה, ורק לפי הנחה זו ניתן להוכיח שהמעבר דרך האוויר שמעל לכלי נחשב כמונח. אם היה זה הידור בעלמא – אין מקום להוכיח דבר מכשרות הקבלה על ידי הזינוק, שהרי "אי אפשר לו בלא זינוק", ולא יכלו חכמים להחמיר בדבר<sup>4</sup>.

מאידיך, מן המשנה משמע שדין זה אינו מעכב, שהרי אמרה: "נשפך הדם על הרצפה ואספו פסול", ולא השמיעה חידוש גדול יותר, שאם המזרק היה לצד צוואר הבהמה, והדם קילח הצידה אל הכלי – הרי זה כנשפך (קרבן אורה; זבח תודה ד"ה נשפך, עיי"ש). עצם לשון הגמ' "צריך שיתן", "צריך שיראו", משמעה לכתחילה בלבד (שפת אמת<sup>5</sup>). גם מלשון רש"י בתחילת הסוגיה משמע כן, שכתב (ד"ה צריך שיתן ורידין): "דנהוי קבלה מהדם שפיר", דהיינו, שכך טוב יותר, לשיפור בעלמא, ובפרט לנוסח השטמ"ק: "דמתחזי... שפיר". יש שהשאירו שאלה זו ב'צריך עיון' (קרבן אורה; שפת אמת; זבח תודה), ובזבחי צדק מצדד שלדעת רש"י הדבר אסור מדרבנן ואינו פוסל.

### סיכום

דעת רש"י, שצריך להעמיד את צוואר הבהמה והווירידים מעל המזרק, ובאופן זה הדם נחשב כבא ישירות מן הפר אל המזרק. דעת הרמב"ם, שצריך להכניס את הווירידים לתוך המזרק, כדי לקבל את כל הדם. לשיטת הרמב"ם דין זה אינו מעכב, ואילו בדעת רש"י אין זה ברור, ויש אומרים בדעתו שזהו דין מדרבנן (זבחי צדק).

עוד נראה מלשונו "ומוציא... לתוך המזרק", ומדבריו בפיה"מ "ויבליטם" וכו', שהדברים כפשוטם, שיש להכניס את הווירידים לחלל המזרק ממש (אבן האזל שם הל' ט; אך עיין הר המוריה, שפירשו כרש"י). אם כן, לדעתו 'אוויר הכלי' הוא החלל שבתוך דפנותיו, ולא האוויר שמעל הכלי (וראה במערכה הבאה).



קבלת הדם לשיטת הרמב"ם: הכהן אווז את הקנה והוושט ומכניס את הווירידים לחלל הכלי, כדי שכל דם הפר יתקבל בכלי.

### האם הכנסת הווירידים מעכבת?

לשיטת הרמב"ם, אין ספק שהכנסת הווירידים אינה מעכבת, שהרי דין קבלת כל הדם אינו מעכב (ראה במערכה הקודמת). לעומת זאת לשיטת רש"י, שהבאתם לאוויר הכלי נועדה להיות קבלה ישירה מהפר, יש מקום שדין זה יעכב.

אכן, בהמשך הסוגיה משמע שהקבלה מן הפר ישירות דרך האוויר שמעל המזרק מעכבת: "רבה מתני: חבית בעא מיניה [האם המים שבאוויר נחשבים כמונחים בה], ופשט

## מערכה סא. המקבל את הדם ותוך כדי כך נשבר המזרק (כהב)

הסוגיה עוסקת בהגדרה המדויקת של הקבלה, באיזה שלב במהלכו של הדם מן הבהמה אל המזרק הוא נחשב כבר כדם שהתקבל בכלי. לשם בירור הדבר הגמ' דנה במקרה חריג, שהמזרק נשבר תוך כדי קבלת הדם: האם דם

**קבלת** הדם לאחר השחיטה היא "עבודה" המקדשת את הדם לזריקתו. קבלה זו צריכה להעשות ישירות מן הבהמה, ואם נשפך הדם מצוואר הבהמה על הרצפה – נפסל, ואין לו תקנה באסיפתו בכלי (משנה כה, א).

4. בזבחי צדק ובשפת אמת הוכיחו כאמור מדברי רבה, אלא שהשפ"א העלה אפשרות שלישית קמא חולקת בזה.

4. בזבחי צדק ובשפת אמת הוכיחו כאמור מדברי רבה, אלא שהשפ"א העלה אפשרות שלישית קמא חולקת בזה.

5. בכמה מקומות אכן מצינו שלשון 'צריך' משמעה לכתחילה בלבד (כגון ברש"י